

A francia felvilágosodás irodalma

ROUSSEAU ÉS VOLTAIRE ALKOTÁSAI

Javasolt feldolgozási idő: 120 perc

1. Rousseau sokféle témában hallatta hangját. A pedagógia kapcsán is kifejtette véleményét. Az *Emilben* a fiúk neveléséről szól: a természet megfigyelését, aktivitást és kétkézi munkát javasolt a számukra.

Keress még Rousseau-írásokat, és töltsd ki a táblázatot a példa szerint!

A feladat megoldásában a következő link segíthet: www.literatura.hu

		1761
EMIL, AVAGY A NEVELÉSRŐL	nevelődési regény	1762
	önéletrajzi írás, vallomás	

2. Az alábbiakban Rousseau *ÉRTEKEZÉS AZ EMBEREK KÖZÖTTI EGYENLŐTLENSÉG EREDETÉRŐL ÉS ALAPJAIRÓL* című értekezéséből válogattunk szemelvényeket. Olvasd el a szövegrészeket, és válaszolj a hozzájuk tartozó kérdésekre!

a) Foglald össze, hogy milyen egyenlőtlenségeket fedez fel Rousseau az emberek között!

„Kétféle egyenlőtlenséget látok az emberi fajban. Az egyiket természetinek vagy fizikainak nevezem, mert a természet hozta létre; ide tartoznak az életkornak, az egészségi állapotnak, a testi erőnek, valamint a szellemnek vagy léleknek a különbségei. A másikat morális vagy politikai egyenlőtlenségnek nevezhetjük, mert egy bizonyos közmegállapodástól függ, és az emberek közötti egyezés hozta létre vagy legalábbis szentesíti. Ez utóbbi különféle kiváltságokból áll, melyeket némelyek másoknak a rovására élveznek; így például gazdagabbak, hatalmasabbak, nagyobb megbecsülésnek örvendenek, mint amazok, sőt engedelmeskedésre bírhatják őket.”

b) Foglald össze, milyen különbségeket lát Rousseau a természetes és a civilizált ember morális állapota között!

„A természeti állapotban az emberek nem ismertek sem morális viszonyokat, sem kötelességeket, így hát első pillantásra úgy tetszik, nem lehettek sem jók, sem rosszak, nem voltak sem bűneik, sem erényeik, hacsak nem vesszük e szavakat valamiféle testi értelemben, s nem nevezzük bűnnek az egyén olyan tulajdonságait, amelyek az önfenntartásra ártalmasak lehetnek, erénynek pedig az olyan tulajdonságokat, amelyek elősegítik a fennmaradást; ez esetben azt az embert kellene a legerényesebbnek neveznünk, aki a legkevésbé áll ellent a természet egyszerű készletének. De ha nem akarunk eltávolodni a szó megszokott értelmétől, helyénvaló lesz felfüggeszteni ítéletünket erre a helyzetre vonatkozóan, és dacolni előítéleteinkkel, amíg mérleggel a kézben meg nem vizsgáltuk, vajon a civilizált emberek között több-e az erény, mint a bűn, vagy erényeik hasznosabbak-e, mint amennyire ártalmasak a bűneik, vagy hogy a tudás terén tett haladásuk, amennyiben megismerik a jót, amit cselekedniök kellene, elegendő kárpótlást ad-e a sok rosszért, mit egymásnak okoznak, vagy, mindent egybevéve, nem volnának-e szerencsésebb helyzetben, ha senki részéről nem kellene rossztól tartaniok vagy jót remélniök, mint ha általános függésbe kerülnek egymástól, s mindent olyan emberektől kénytelenek várni, akik semmit sem kényszerülnek adni nekik.”

c) *Miért nem volt szükség törvényekre a természeti állapotban?*

„A természeti állapotban ez az érzés (szánakozás) tölti be a törvények, az erkölcsök és az erény helyét; és megvan az az előnye is, hogy senki nem érez kísértést megtagadni az engedelmisséget szelíd hangjának. Ez sugallja minden embernek a természetes jószág alapelvét: Úgy tedd a jót magadnak, hogy a lehető legkisebb rosszat okozd másoknak, s ez az elv, ha sokkal tökéletlenebb is, meglehető, hasznosabb, mint az ésszerű igazságosság parancsa: Tégy úgy másokkal, ahogyan szeretnéd, hogy veled tegyenek.”

d) *Mit nevez Rousseau az egyenlőtlenség legmagasabb fokának?*

„Ha a zsarnok szól, senki sem hallgathat a becsület vagy a kötelesség szavára; a rabszolgák számára csak egy erény marad, a legelvakultabb engedelmisség. Ez az egyenlőtlenség legmagasabb foka, a végső pont, ahol bezárul a kör és eléri azt a pontot, ahonnét kiindultunk: itt újból egyenlő lesz minden ember, mert valamennyien a semmivel lesznek egyenlővé, s minthogy az alattvalóknak nem parancsol más törvény, mint uralkodójuk akarata, az uralkodónak pedig más szabály, mint szenvedélyei, ezért a jó fogalmai és az igazság elvei megint semmivé lesznek. Minden jog visszaváltozik az erősebb jogává, s így a társadalom visszatér a természeti állapothoz, de nem ahhoz, amelyiken kezdtük, mert az maga volt a tiszta természeti állapot, míg ez utóbbi a végső romlottság gyümölcse.”

e) *Milyen viszonyban élt az ember a természettel?*

„Az ember első benyomása az volt, hogy létezik, első törekvése, hogy fenntartsa önmagát. A föld gyümölcsei mindent megadtak neki, amire szüksége volt, az ösztön rábírta, hogy éljen a javakkal. (...) Ebben az állapotban leledzett az ember, midőn megszületett. Így élt ez az állat: kezdetben a puszta érzéki benyomásokra szorítkozott, alig használta ki a természet adományait, arról pedig nem is álmodott, hogy kicsikarjon valamit a természettől.”

f) *Mi a polgári társadalom kialakulásának alapja a következő részlet tanulsága szerint?*

„Az első ember, aki bekerített egy földdarabot és azt találta mondani: ez az enyém, s oly együgyű emberekre akadt, akik ezt el is hitték neki, ez az ember teremtette meg a polgári társadalmat. Mennyi büntől, háborútól, gyilkosságtól, nyomorúságtól és szörnyűségtől menekült volna meg az emberi nem, ha valaki kiszakítja a jelzőkarókat vagy betemeti az árkot, és így kiált társaihoz: Ne hallgassatok erre a csalóra! Elvesztetek, ha megfeledkeztek róla, hogy a termés mindenkié, a föld pedig senkié! De igen valószínű, hogy akkoriban már fordulóra jutottak a dolgok, s nem maradhattak úgy, ahogyan voltak, hiszen a tulajdon fogalma sok korábbi fogalomtól függ, melyek csak sorjában keletkezhettek, és így nem egy csapásra bukkant föl az emberi szellemben. Mielőtt az emberek eljutottak volna a természeti állapot e végső határához, jelentős haladást kellett tenniök, nem kevés jártasságot és tudást kellett szerezniök, nemzedékről nemzedékre átadniök és gyarapítaniök.”

3. Válaszd ki Candide utazásának egyik állomását! Írj egy 10 mondatos úti beszámolót, mintha te is ott jártál volna! Képzeld el, hogy írásod egy utazási magazinban fog megjelenni! A fogalmazás a következő címen jelenik majd meg: *Candide útitársa voltam!*

4. Olvasd el Voltaire *CANDIDE AVAGY AZ OPTIMIZMUS* című regényének Eldorádóról szóló részletét! Válaszolj a felmerülő kérdésekre!

„...a folyó egyre jobban kiszélesedett; majd félelmetes, egetverő sziklák boltozatában vészett el. Utasaink elszántan bízták magukat a hullámokra a sziklaboltozatok alatt; a folyó, a sziklák miatt összeszorulva, iszonyú gyorsasággal és félelmetes zajjal ragadta őket tova: huszonnégy óra múlva napvilágot láttak; de csónakjuk folyton beleütődött a sziklafalakba: egy teljes

mérföldnyi távolságon keresztül alig bírták magukat sziklától szikláig vonszolni; végre egy végtelen nagy síkság terült el szemök előtt, áthághatatlan hegyektől szegélyezve; a föld az emberek gyönyörűségére és szükségleteinek kielégítésére volt megművelve; a hasznos mindenütt a kellemessel társult: az utakat gyönyörű formájú, ragyogó kocsik lepték el, melyeken feltűnő szépségű férfiak és asszonyok ültek (...)

Néhány falubeli gyermek golyózott a várkapu előtt, eltépett, arannyal átszőtt selyemruha volt rajtuk; a mi, másvilágból ideszakadt utasaink gyönyörködve nézték őket: golyóik nagy, kerek, sárga, piros vagy zöld, különös ragyogású anyagból voltak: embereinknek kedvök kerekedett néhányat kézbe venni: látták, hogy aranyból, smaragdból, rubinból vannak s közülök a legkisebb is nagy ékességére szolgált volna Mogul trónjának. »Ezek a gyermekek, mondá Cacambo, akik itt golyóznak, kétségkívül az ország királyának a fiai.« Ekkor ott termett a község tanítója s behívta a gyermekeket az iskolába.

»Biztosan a királyi család nevelője,« gondolta Candide. A kis nebulók rögtön ott hagyták a játékot, golyóikat és minden játékszerüket. Candide felkapja őket, a tanítóhoz fut és illedelmesen átadja neki azokat, jelekkel adván tudtára, hogy a fenséges királyi gyermekek ott felejtették arányaikat és drága köveiket; a község tanítója mosolyogva dobta el azokat, csodálkozva nézett végig Candide-on és tovább ment.

Utasaink természetesen sietve szedték fel az aranyat, rubintot és a smaragdokat. »Hol vagyunk hát? kiáltott fel Candide; úgy látom, hogy jól vannak nevelve ezek a királyi gyermekek, mert arra tanítják őket, hogy semmire se becsüljék az aranyat és drága köveket.«

(...)

Hosszúra nyúlt a beszélgetés, szóba kerültek: a kormányforma, az erkölcsök, az asszonyok, a nyilvános multságok, művészetek, végül Candide, kinek mindég nagy hajlama volt a metafizikai kérdések iránt, megkérdeztette Cacambo által, vajon van-e vallás ebben az országban? (...)

Ám Candide fáradhatatlanul tovább kérdezte az öreget; kíváncsi volt rá, hogyan imádják az Istent Eldorádóban? »Sehogysen imádjuk, mondá a jószágos és tiszteletre méltó bölcs, nincs mit kérni tőle, mindennel elárasztott, amire szükségünk van; folytonosan köszönetet mondunk neki.«

(...)

Candide és Cacambo őfelsége nyakába borultak, ki az elképzelhető legnagyobb szívességgel fogadta és barátságosan meghívta őket ebédre. Ezután megmutatták nekik a várost, a felhőkbe nyúló nyilvános épületeket, az ezernyi oszloppal díszített lépcsőzeteket, tiszta víz-forrásokat és a rózsavizet kisugárzó szökőkutakat; és azokat, melyekben folytonosan cukornádból

készült édes italok csobogtak a különös kövezettel kirakott piactéren, mely ibolya- és fahéjillatot árasztott; Candide szerette volna a törvényszéki palotát megnézni és az országházat: de azt mondták neki, hogy ezek nem találhatók itt, mert ők sohasem perlekednek: a börtönök iránt is érdeklődött, de ezek sem voltak. Annál jobban meglepte és megörvendezettette a tudományos akadémia, melyben egy kétezer lépés magas karzat volt, tele matematikai és fizikai eszközökkel.”

a) *Honnan ismeretes Eldorádó? Nézz utána az aranyvárosnak!*

A feladat megoldásában a következő link segíthet: www.mek.oszk.hu

b) *Miért nevezhetjük ezt a részt utópiának? Válaszolj Eldorádó bemutatásával!*

c) *Vesd össze Eldorádót a mű végén található kertmotívummal! Milyen hasonlóságokat és különbségeket találsz?*
